

O arhivskom fondu Narodno vijeće Slovenaca, Hrvata i Srba

Marina Štambuk-Škalić
Hrvatski državni arhiv

Gradivo arhivskog fonda Narodno vijeće Slovenaca, Hrvata i Srba (NV SHS) preuzimao je Hrvatski državni arhiv nekoliko puta. Prva preuzimanja obavljena su već 1919. i 1923, a naknadno je tim spisima priključeno gradivo Vojnog odsjeka, pronađeno kod tadašnjeg Štaba IV. armijske oblasti. Nakon što je Ministarstvo financija NR Hrvatske predalo financijske spise Savske banovine, Banovine Hrvatske te Državne riznice NDH, među njima je pronađeno i gradivo Sekcije za organizaciju i agitaciju NV SHS. Do 1959. prikupljeno je 14 kartonskih kutija gradiva. Fondu je s vremenom priključeno i pripadajuće gradivo koje se pronalazilo tijekom sređivanja fondova nekih drugih institucija u Hrvatskom državnom arhivu. Posljednje dopune fonda obavljene su nakon pripajanja ukupnog gradiva iz Arhiva bivšeg Instituta za historiju radničkog pokreta Hrvatske 1995.¹

Prvo, osnovno sređivanje fonda obavljeno je 1959. kada je napravljen sumarni inventar i opis fonda. Zbog učestalog korištenja gradiva vrlo je brzo poremećen prvobitni poredak spisa, a zbog pronalaska i dodavanja nekih dijelova izvorne dokumentacije, morala se 1969/1970. provesti revizija fonda. Tom je prilikom izrađen i analitički popis cijelog fonda, pri čemu su za 1000 najznačajnijih dokumenata izrađene regeste². Godine 2006. obavljena je nova revizija fonda te dopuna i dorada inventara. Sređivanjem su dobivene sljedeće dokumentacijske cjeline, serije i podserije:

1. Pripremni radovi oko stvaranja NV SHS
2. Središnji i poslovni odbor
3. Predsjedništvo NV SHS
 - 3.1. Opći spisi
 - 3.2. Vanjsko-politička djelatnost
4. Središnja kancelarija NV SHS
 - 4.1. Opći spisi
 - 4.2. Telefonske obavijesti
5. Sekcija za organizaciju i agitaciju NV SHS
 - 5.1. Opći spisi

¹ Podaci preuzeti iz dosjea fonda.

² Analitički inventar fonda objavljen je 1993. pod naslovom *Narodno vijeće SHS, Inventar* (Priredile Josipa Paver i Slavica Pleše. Znanstveno-obavijesna pomagala, sv. 2, Arhiv Hrvatske, Zagreb 1993).

- 5.2. Prepiska s mjesnim odborima Narodnog vijeća
- 5.3. Registrature mjesnih odbora Narodnog vijeća
- 6. Odio za narodnu obranu NV SHS
 - 6.1. Operativni odsjek
 - 6.1.1 Prezidijalni spisi
 - 6.1.2 Opći spisi
 - 6.2. Stampata "Naredaba"
- 7. Financijski odsjek

Fond Narodnog vijeća Slovenaca, Hrvata i Srba u Zagrebu sadrži dragocjeno gradivo i podatke o radu središnje, vrhovne vlasti države Slovenaca, Hrvata i Srba u razdoblju kratkotrajnog, ali izuzetnog, politički intenzivnog života u drugoj polovici 1918. godine. Dio spisa obuhvaća razdoblje i prije nastanka NV SHS, odnosno dopise i pozive upućene političarima izvan Zagreba u vezi s organizacijom osnivačke skupštine. Sačuvan je i prvi nacrt statuta NV, te zapisnik s prethodnog sastanka predstavnika opozicijskih stranaka. (1. *Pripremi radovi oko stvaranja Narodnog vijeća Slovenaca*).

Narodno vijeće je moglo djelovati u skupnim sjednicama (plenumu), na kojima je obavljen izbor Središnjeg odbora. Uz zapisnike sa sjednica odbora, sačuvani su i mnogi od priloga što su se nalazili na dnevnom redu tih sjednica (2. *Središnji i poslovni odbor*).

Središnji odbor je birao predsjedništvo. Ovo je tijelo samostalno usmjeravalo cjelokupnu djelatnost Vijeća te rješavalo i odlučivalo o većini bitnih pitanja. Spisi Predsjedništva su grupirani u cjelinu koja se odnosi na diplomatske aktivnosti (note upućene državama Antante kojima se obavještava o stvaranju Države te traži međunarodno priznanje, zatim protesne note Italiji zbog okupacije obale te izvorni brzozavi kao i druga diplomatska prepiska NV). Ostali su spisi odloženi prema redoslijedu upisa u urudžbenom zapisniku, uglavnom kronološki (3. *Predsjedništvo Narodnog vijeća SHS u Zagrebu*, 3.1. *Opći spisi*, 3.2. *Vanjsko-politička djelatnost*).

Serijska Središnja kancelarija NV SHS u Zagrebu sadrži razne kadrovske predmete (molbe za premještanje, namještanja, novčanu pomoć, otkaze, izraze lojalnosti Vijeću i sl.). Najveći dio serije su pozdravni brzozavi i čestitke kojima pojedinci, društva, institucije, korporacije iskazuju lojalnost Narodnom vijeću, stavljaju se na raspolaganje, daju novčane priloge. Posebnu skupinu čine i telegrafsko-telefonske obavijesti u kojima se iz dana u dan može pratiti razvoj situacije na cijelom području države, stanje javne sigurnosti u pojedinim njenim dijelovima, akcije zelenog kadra, pobune seljaka, situacija u Trstu i Dalmaciji i sl., kao i sveukupno raspoloženje u narodu. Također, niz spisa govori o teškoj situaciji u Rijeci, o zaposjedanju tih krajeva od Talijana, teroru nad stanovništvom, preuzimanju mornarice. Veći dio spisa opisuje teško stanje u prometu, privredi zemlje, trgovini i dr. Dio se odnosi na rad mjesnih odbora NV i njihov odnos prema starim organima uprave (izvješća o osnivanju, djelovanju, osnivanju narodnih straža, stanju javne sigurnosti na području), kao i o djelovanju pojedinih županijskih, kotarskih i općinskih organa vlasti (4. *Središnja kancelarija NV SHS u Zagrebu*, 4.1. *Opći spisi*, 4.2. *Telefonske obavijesti*).

Skoro trećinu fonda čine spisi Sekcije za organizaciju i agitaciju (SOA), u čijoj je nadležnosti bilo koordiniranje rada mjesnih narodnih vijeća, pa je sačuvana obilna prepiska s mjesnim odborima, kao i spisi registratura nekih mjesnih odbora (5. *Sekcija za organizaciju i agitaciju*, 5.1. *Opći spisi*, 5.2. *Prepiska s mjesnim odborima NV*, 5.3. *Registrature mjesnih odbora NV*).

Unutar serije Odjela za narodnu obranu (ONO) dosta je gradiva o akcijama "zele-nog kadera", stanju javne sigurnosti u zemlji, personalnim predmetima pojedinih časni-ka, spisi o vojnoj pobuni u Zagrebu 5. prosinca 1918. i sl. Sačuvani su i primjerci "Vjes-nika naredaba" koje je Odio izdavao (6. *Odio za narodnu obranu*, 6.1. *Operativni odsjek*, 6.1.1 *Prezidijalni spisi*, 6.1.2. *Opći spisi*, 6.2. *Stampata "Naredaba"*).

Posljednju seriju, spisi Financijskog odsjeka, čine sačuvani računi i proračuni te prepiska u vezi s novčanim potraživanjima (7. *Financijski odsjek*).

Osim registraturnih pomagala sačuvane su dostavne knjige za povjerenike i obična poštanska knjiga. Za prvo sređivanje spisa Narodnog vijeća bio je zadužen banski sa-vjetnik Franjo Salavary, koji je na traženje bivšeg potpredsjednika Pavelića prikupio spise koji su se do 1921. još nalazili u prostorijama Sabora, te ih je sredio i naknadno upisao u urudžbeni zapisnik. On u nekoliko svojih dopisa iz 1921. utvrđuje činjenicu da veliki dio spisa nedostaje.³

Prilikom pripreme za objavu, dokumenti su grupirani u deset tematskih cjelina (I. *Pripreme za osnivanje, zapisnici sjednica, akti i proglesi NV SHS*; II. *Uspostava diplo-matskih odnosa i glavne vanjskopolitičke aktivnosti*; III. *Imenovanja, razrješenja i rad diplomatskih predstavnika*; IV. *Izvjешća, dopisi i brzojavke u vezi s praćenjem talijanske okupacije*; V. *Stvaranje Narodne vojske Slovenaca, Hrvata i Srba*; VI. *Status mornarice*; VII. *Delegacija srpske Vrhovne komande kod Narodnog vijeća*; VIII. *Propisi, okružnice i naredbe NV u vezi s uspostavom vlasti i radom uprave*; IX. *Organizacija i rad odbora NV na području Države SHS*; X. *Unutarnja organizacija službi i kancelarije Vijeća i podaci o službenicima: imenovanja, punomoći, razrješenja*).

Svaki dokument dobio je broj te je kratko opisan u registi. Najveći dio regesta u ci-jelosti je preuzet iz analitičkog inventara, dok je jedan dio manje ili više modificiran, najvećim dijelom za dokumente na njemačkom jeziku. Na kraju svake regeste nalazi se podatak o signaturi dokumenta, a čini ga kratica fonda, naziv serije i izvorni broj što ga je dokument dobio prilikom upisa u urudžbeni zapisnik, npr. *NV SHS, ONO – Opći spisi Operativnog odsjeka br. 143/1918*. Jedan dio dokumenata koji nisu na sebi imali nikakvu brojčanu oznaku, prilikom sređivanja je odložen na kraju serije i označen kao "Spisi bez arhivske signature", pa se prilikom označavanja tih dokumenata u registi navodi "bez izvorne oznake", npr. *NV SHS, Predsjedništvo NV SHS, bez izvorne oz-nake, 3/1919*.

Priređivači su, s obzirom na razdoblje u kojemu su dokumenti nastali, nastojali pru-žiti čitaocu vjeran prikaz dokumenata, pa su u tekstu ostavljene sve stilske i pravopisne značajke, kao i izvorno pisanje osobnih imena, naziva institucija i zemljopisnih pojmo-

³ NV SHS, Središnja kancelarija – Opći spisi, sign. 2361, 2362 i 2363/1918.

va. Jedina iznimka su tekstovi brzojava koji su izvorno pisani bez interpunkcije, bez velikih slova za imena ili pogrešno napisanih imena, a naročito kod tekstova na njemačkom jeziku s izuzetno mnogo pravopisnih pogrešaka, pa su redigirani u većoj mjeri.

Nadopune vezane uz različita pisanja imena navedene su u kazalu, u kojemu je za sve ili većinu osoba navedena odrednica zanimanja ili položaja koje su obnašali u tom razdoblju.

Sva različita mišljenja priređivača, napomene, ispravci ili primjedbe, navedeni su u bilješkama uz tekst te u uglatim zagradama u samom tekstu, posebice ukoliko je bilo potrebno razjasniti pojedine nestandardizirane kratice te očite krive upise.

Naziv fonda i nazivi serije odnosno sekcija navode se u sljedećim kraticama:

NV SHS	Narodno vijeće Slovenaca, Hrvata i Srba
SOA	Sekcija za organizaciju i agitaciju Narodnog vijeća
ONO	Odio za narodnu obranu Narodnog vijeća